

КАК ОБРАЗОВАНИЕТО ПО БЪЛГАРСКИ ЕЗИК И ЛИТЕРАТУРА МОЖЕ ДА ОКАЗВА СЪПРОТИВА НА ЗАПОЧНАЛОТО В ИНТЕРНЕТ „РАЗОБРАЗОВАНИЕ НА НОМО SAPIENS“ (МАТЮ КРАУФОРД)?

Емил Иванов¹⁾

Софийски университет „Св. Климент Охридски“

Човекът оглупява, технологиите поумняват. Така в най-общи линии може да се определи връзката човек – технологии в последните десетилетия. Живеем в епоха на разума. Страстите, емоциите, чувствата са отхвърлени в днешния свят. Страстта е сляпа, разумът – свързан с видимото, с оското. Разумът те намества, страстта те изважда от себе си, от кожата. Страстта те превръща в звяр. Парадоксално, разумът обаче роди чудовищния XX век и продължава да ражда рационални технологии, които вместо да управлява, те започват да го контролират.

Къде сгреша човекът и къде продължава да греша? Човек продължава да се опитва да конструира утопичен свят, но проблемът е, че в центъра е поставено материалното изобилие – ще бъдат създадени огромно количество блага, като всеки човек ще бъде на равно разстояние до тях и ще има еднакъв достъп до тях. Но никоя утопия не е „нахранила“ метафизичните желания. Интернет, компютърът, технологиите са крачка напред в тази посока – човек да достигне не просто до материалното, а до неограничено количество знания – „храна“ за душата.

Интернет дава възможност за непрестанна комуникация не само с други хора, а с целия свят. Един екстаз от комуникациите – да бъдеш в час с всичко случващо се. Но радостта от комуникацията, от технологиите преминава в дълбоко съмнение и подозрение от манипулация. В усещане за загубване в нищото. Мрежата е задръстена от новини, а липсват вести. Вестта е с екзистенциална важност, новината – не е. Вестта е съдбовна, новината – неутрална. Вестта има дълго действие, новината – кратък ефект.

Интернет завладява, но и обърква съвременния човек. Той вече не може да се ориентира в сложността на света. Модерният човек губи ориентация, усещане за цялост, за интегралност. Светът се разпада на сфери на знание, на компетентности. Срещу божествената комплексност на знанието идва

фрагментността на експертите. Човек бива изгонен от целостта на знанието. Модерният човек се усеща абсолютно минималистичен от технологиите. Човекът се превръща в машина. Той няма време за себе си. Превръща се не в индивидуален, а в индустриален предмет, което води до проблем с творческата му способност и свободата.

Човек се чувства уплашен от свободата да избира, от свободата да търси, от идеята, че има всичко. Именно затова се налага светът да бъде опростяван. Човек има нужда да влезе в колективен проект – да предаде собствената си индивидуалност, да се откаже от това да бъде различен. Човек е същество, което иска да се позовава на идентичност, да споделя общи ценности. Така се появява желанието да се приюти някъде – именно затова „хората все повече се съсредоточават и събират информация от едни и същи определени източници, които изцяло съвпадат с тяхната гледна точка за света“⁽²⁾. Технологиите дават възможност за свобода, индивидуализация, самостоятелно образование; човек предпочита уюта на познатото, общото, баналното, превръщайки интернет пространството в начин на „разобразяване“.

От една страна, модерният човек се чувства неспокоен от разнообразието в Мрежата, от друга – той постоянно „виси“ в интернет, но стремежи се да използва минимална част от богатството му. Така че донякъде сам е виновен за разобразяващата функция на интернет.

Въпреки всичко това модерният човек не може без телефон, компютър, интернет. Той се е превърнал в артефакт. Не телефонът, машината, компютърът са част от човека, а човекът е част от тях. Зависим от интернет, от мрежата, от усещането да си част от света ежеминутно. Човекът се е превърнал във вещь, в машина. Технологиите и формалната рационалност изсмукват човешкото у него.

Въпросът е как човекът да си върне надмощието над технологиите и да ги превърне в ресурс за конструиране на нов свят. Именно тук идва ролята на образованието, където учениците да бъдат научени да контролират технологически съградения свят на XXI век.

Как тогава конкретният учебен предмет (български език и литература) да помогне на учениците да се справят с фрагментарния свят на Мрежата? На първо място, в часовете по български език трябва да се въведе „интернет комуникация“ като предмет за изучаване. Обучението по български език е ориентирано към комуникативната страна на езика като свързващ елемент между отделните индивиди и най-важен компонент за изразяване на мисли, чувства, идеи. В модерния свят телефоните, общуването чрез скайп, есемесите са основното средство за комуникация на младото поколение. По тази причина в училище трябва да се обърне специално внимание на този вид комуникация, да се мотивират учениците в своите интернет съобщения да пишат на кирилица и да избягват „елементарно като

текстови ритъм, банално като лексика“ говорене/писане (Симоне, 2008: 93). Макар съобщенията в интернет да са един вид разговорен език, учениците трябва да имат ясното съзнание, че начинът, по който пишат и се изразяват, влияе и върху формирането на тяхната мисловна дейност. Понеже технологиите изменят не само езика ни, но и мисленето ни, обучението по български език добива изключително значение не само за устната и писмената реч, но и да организира, контролира и промени „виртуалната“ реч на подрастващите.

В часовете по литература трябва да се обърне повече внимание на чистото и просто четене на произведенията. Повечето от учениците днес не четат произведенията по литература – подготовката им за урока най-много опира до това да прочетат набързо готов анализ от интернет. Затова аз бих въвел часове по четене. В тези часове единственото, което ще се прави, е да се изчете част или цялото произведение дори. Предпочитам да знам, че учениците са прочели поне произведението, отколкото да се прави анализ върху нещо нечетено – учениците да залъгват учителя чрез наизустени анализи за своите знания, а учителят да самозалъгва себе си, че по този начин е провел добре своя урок и си е свършил работата.

Често учениците взимат своите материали за учене от интернет (анализи, есета). Учителят не трябва да ги спира или да им забранява това, а напротив – да ги научи как да открият точно това, от което имат нужда. В интернет не всичко е „лошо, враждебно“. Не всяка информация е лъжлива. Но често учениците не знаят какво точно да търсят, как да го търсят и след това как да го използват. Именно тук е ролята на учителя, който да им посочи верния път. Побеждаването на интернет става не чрез неговото отричане, а чрез правилното му използване.

В часовете по български език и литература трябва да се обърне и повече внимание върху творческото мислене и писане. Да се стимулира творческото въображение на ученика, да му се даде пълна свобода на мисълта. Въпреки че не е напълно уместна лекцията като форма на преподаване в училище, аз лично бих отделял време да изнасям лекции върху по-сложни понятия и разбирания, като едновременно с това ги карам да записват някои от нещата. Не просто да се направи анализ на даден художествен текст, но например по-философски да им обяснят понятия като минало, история, памет и разликите между тях. Или когато се изучава Гео Милев, задължително бих отделил време да поговоря за самото направление експресионизъм, за контекста, в който се появява, изобщо за проблемите на XX век в периода между двете световни войни, за основни мотиви в творбите на немските експресионисти и т.н. Така да ги накарам да размислят върху по-философски проблеми, да изградя у тях определени модели на мислене.

В заключение бих казал, че най-важното е учениците да четат колкото се може повече художествена литература. Ролята на учителя по литература е тъкмо в това да мотивира и покаже какво благотворно влияние може да окаже литературата върху техния език, мислене и дори развитие като личности. Интернет не може да бъде победен, не е и нужно. Но Мрежата трябва да бъде използвана не да се четат по цял ден незасягащи ни новини, а за „храна“ на душата. Именно онлайн библиотеките предоставят достъп до невероятно количество книги. Ако библиотеките се превръщат в „неуютен“ топос за ученика, то поне вкъщи той би могъл спокойно да намери множество книги. Светът на книгите (независимо дали в хартиен, или електронен вариант) е единственото спасение от пошлостта на постоянно заобикалящата ни ненужна информация. Независимо че в електронен вариант текстът губи своята линейност и непрекъснатост, своята завършеност (Кар, 2012: 122), светът на книгите е толкова завладяващ, че може да победи дори съблазняващата сила на интернет пространството. Литературата може да възвърне човешкото у човека, да породии емоции, въображение, да направи така, че страстите да надделеят над разума.

БЕЛЕЖКИ

1. Авторът е студент в IV курс, специалност „Българска филология“, СУ „Св. Климент Охридски“. Есето е създадено като семестриален писмен изпит по дисциплината „Аудио-визуални и информационни технологии в образованието“.
2. Политологът Иван Кръстев в интервю за „24 часа“ (6.01.2010 г.).

REFERENCES / ЛИТЕРАТУРА

- Kar, N. (2012). *Pod povarhnostta. Kak internet vliyaе varhu cheteneto, misleneto i pametta*. Sofia: InfoDAR. [Кар, Н. (2012). *Под повърхността. Как интернет влияе върху четенето, мисленето и паметта*. София: ИнфоДАР].
- Simone, R. (2008). Tretata faza. Formi na poznanie, koito izgubvame. – *Literaturata*, 2008, № 3, s. 93 [Симоне, Р. (2008). Третата фаза. Форми на познание, които изгубваме. – *Литературата*, 2008, № 3, с 93].

**HOW THE EDUCATION IN BULGARIAN LANGUAGE
AND LITERATURE CAN PROVIDE RESISTANCE
TO “DIS-EDUCATION OF HOMO SAPIENS”,
WHICH HAS ALREADY BEGUN ON THE INTERNET
(MATTHEW CRAWFORD)?**

✉ **Mr. Emil Ivanov**
Bachelor Student
Sofia University
15, Tsar Osvoboditel
Sofia, Bulgaria
E-mail: enikolaef@abv.bg